

Serbati, A. R. (2006): Komunismus a socialismus. Esej z roku 1847 přednesená v Akademii obrozenců v Osimu. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, ISBN 80-7195-045-9, 118 s.

Autor: Josef Smolík

Email:

Knihu Antonia R. Serbatiho (1797 - 1855) vydalo Karmelitánské nakladatelství v minulém roce, aby tak seznámilo české čtenáře s italským teologem, filozofem a myslitelem, který se ve svém eseji vyrovnává s nastupujícím utopistickým socialismem z pohledu křesťanského liberalismu. Celá kniha je složena ze Serbatiho eseje z roku 1847 předneseného v Akademii obrozenců v Osimu a představení osobnosti Antonia Rosmiho od Ctirada Václava Pospíšila.

Velice nadčasová esej z roku 1847 popisuje možné důsledky po případném vítězství levicově radikálních myšlenek, které by zásadním způsobem měly vliv na společnost ve všech oblastech. Serbati se z pozice teologa věnuje tématům mravnosti a dobra, aby jako příklad vhodný následování uvedl papeže Pia IX., od kterého očekával i angažovanost při možném sjednocování Itálie.

Serbati v úvahách o dobru jednoznačně tvrdí, že dobro „nejsme s to plně ohodnotit jinak než v konfrontaci se zlem a že pravda nikdy nezazáří před našima očima tak jasně, jako když ji porovnáváme se lží“ (s. 17). Pro Serbatiho zlo a lež představují falešní mudrcové, lžiproroci u utopisté. Tak vnímá autor následovníky myšlenek C. H. R. de Saint-Simona, Roberta Owena, Charlese Fouriera a dalších.

Serbati představuje své vnímání společnosti a obhajuje liberalismus, který vnímá jako „politický i právní systém, jenž všem zabezpečuje vzácný poklad právních svobod“ (s. 22). Právo je popisováno jako projev a záštita svobody. Antonio Serbati upozorňuje na to, že v případě ztráty svobody by se lidé místo ve svobodné společnosti ocitli ve věznici. Následně se Serbati vypořádává z myšlenkami a východisky Roberta Owena, kterého opět viní z toho, že chce uzurpovat a zřeknout se lidské svobody, aby dosáhl nejšťastnější lidské společnosti – ovšem nesvobodné.

Stejná argumentace je i v případě zamyšlení nad Hobbesovou teorií, které je vytknuto, že „člověk musí obětovat i ty své nejposvátnější a nejnezadatelnější svobody“ (s. 29), aby mohla být vybudována nejšťastnější a nejpokojnější lidská společnost.

I v případě Charlese Fouriera se Serbati jakožto zastánce lidské svobody staví na opačný pól názorového spektra (s. 30); obává se výměny lidské svobody za naprosté otroctví pod příslibem veřejného štěstí.

Serbati je obeznáme s myšlenkami výše zmíněných autorů, polemizuje s jejich názory, snaží se je vyvrátit a obhájit svoje vnímání společnosti.

Pro současné čtenáře, kteří jsou na rozdíl od Antonia Serbatiho obeznámeni s více než stoletým vývojem levicových koncepcí, které v mnoha případech vedly k fatálním důsledkům, jsou podstatné pasáže, jež celkem trefně představují obtíže v případě vítězství ultralevicových myšlenek. V kapitole „Kůň, který bez ustání otročí“ (tento nadpis čtenáři možná připomene Orwellovu knihu Farma zvířat a hřebce Boxera) se Serbati zamýšlí nad otázkami vlády, pracovních zásluh a odlišností, s tím, že uvádí představy Françoise-Noëla Babeufa, jenž zastává názor, že by mezi lidmi nemělo být jiných odlišností krom pohlaví a věku.

Zcela jednoznačně Serbati tvrdí, že vláda socialistických utopistů by vedla k sociální nespravedlnosti, úpadku morálky, omezování náboženských svobod, zániku práva na osobní vlastnictví, ale i zničení rodinných pout, práv jednotlivců (přirozených, občanských a politických) a mezinárodních práv.

Serbati se zamýšlí i nad případným budoucím společenským systémem, přičemž vyvozuje, že jistě budou v novém uspořádání existovat vladaři i ovládaní. První skupině se bude jednat o majetek a kontrolu nad bohatstvím, druhá skupina pak má očekávat péči ze strany příslušníků první skupiny, která bude schopna bohatství spravedlivě rozdělovat. Zmocnit se veškerého majetku je podle

Serbatihomnohem snadnější operací než proces samotného rozdělování v přesně nespecifikované budoucnosti.

V kapitole “Monopol moci” Serbati upozorňuje na důsledky Fourierových koncepcí, z kterých vyplývá, že “vláda bude přesně určovat a kontrolovat každý den i každou hodinu života všech jednotlivců, a tak nikdo nebude mít ani chvilku sám pro sebe” (s. 55).

Další kapitola týkající se rodiny, výchovy a vzdělávání je kritická k myšlenkám, které jsou známy již od Platóna. Těmito myšlenkami jsou například požadavky, aby děti v komunistických systémech neznaly své rodiče, aby byla uplatňována důsledně veřejná výchova atp.

V dalších oddílech eseje se Serbati zaměřuje na témata, která jsou pro komunismus, socialismus a fourierismus spjata s popřením přirozenosti, a upozorňuje na fakt, že tyto skupiny nemohou otevřeně vystoupit na světlo, protože od těchto společenských systémů svět nemůže očekávat žádné svobodné volby nebo čestné svobodné soupeření o politické funkce (s. 64-90).

Serbati jakoby popisoval následný vývoj v některých zemích Evropy po r. 1945. Jeho slova nejsou slova vizionáře, ale filozofa a teologa, který reagoval na myšlenky prvních radikálních socialistů. Z úvah o uspořádání společnosti podle koncepcí, které prezentoval Saint-Simon, Robert Owen a další Serbati usuzuje, že tito reformátoři “místo toho, aby lidi pozvášeli, chtějí z nich nakonec udělat tažná zvířata; místo toho, aby zajistili mír, chystají válku proti všem; místo vlády práva má podle nich nastoupit vláda síly; místo toho, aby spravedlivě rozdělili bohatství země, chtějí ho ve skutečnosti bezbřehým způsobem akumulovat; místo ohraničení pravomocí vlád chtějí vytvořit naprosto nekontrolovatelnou a nikým neodvolatelnou vševládu; reformátoři také nechtějí žádnou spravedlivou konkurenci, protože všechno bude muset být pod diktátem zmíněné vševlády” (s. 86).

Serbati zkrátka popsal precizně vývoj, který by následoval po převzetí vlády v jednotlivých státech ze strany ultralevice. Takovou vládu pak hodnotil jako totální, diktátorskou, nemravnou, bezbožnou a naprosto nekontrolovatelnou.

Druhá část knihy sepsána profesorem Ctíradem V. Pospíšilem představuje české čtenářské obci téměř neznámou osobnost Antonia Rosminiho na základě jeho životních osudů, sepsaných filozofických děl, pedagogických úspěchů, ale i politických aktivit. Politickým cílem Antonia Rosminiho Serbatihom byla jednotná federativní Itálie se společnou vládou a ústavou založenou na liberálních myšlenkách, které Rosmini hájil i v eseji z roku 1847.

Knihu Komunismus a socialismus lze doporučit široké veřejnosti se zájmem o politickou filozofii a teorie totalitarismu. Autor již roku 1847 předpověděl na základě idejí utopického socialismu některé

důsledky a vývoj ve 20. století.